নীতি, বাণিজ্য নীতি ইত্যাদি অৰ্থনৈতিক নীতিৰ বিভিন্ন দিশসমূহৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হয়।

6. **নিয়োগৰ তত্ত্ব (Theory of Employment) ঃ** সমষ্টিগত অৰ্থবিজ্ঞানত নিয়োগৰ বিভিন্ন তত্ত্ব যেনে - নিয়োগৰ সংস্থাপিত তত্ত্ব, কেইন্সৰ উপাৰ্জন আৰু নিয়োগৰ তত্ত্ব, নিয়োগৰ আধুনিক তত্ত্ব ইত্যাদিৰ বিষয়ে অধ্যয়ন কৰা হয়। ইয়াৰোপৰি নিয়োগ কি কি উপাদানৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰে আৰু ইয়াৰ হ্ৰাস-বৃদ্ধিৰ বিভিন্ন কাৰণ সম্পৰ্কে ইয়াত আলোচনা কৰা হয়।

7. **মুদ্ৰাৰ ভূমিকা (Role of money) ঃ** সমষ্টিগত অৰ্থবিজ্ঞানত মুদ্ৰাৰ ভূমিকা আৰু এখন দেশৰ অৰ্থনীতিত ইয়াৰ গুৰুত্বৰ বিষয়ে অধ্যয়ন কৰা হয়। দেশ এখনৰ জনসাধাৰণৰ অৰ্থনৈতিক আৰু ব্যৱসায়িক কাম-কাজসমূহ সুচাৰুৰূপে পৰিচালনা কৰাৰ ক্ষেত্ৰত মুদ্ৰাই গুৰুত্বপূৰ্ণ বৰঙণি যোগায়। সমষ্টিগত অৰ্থবিজ্ঞানত মুদ্ৰাৰ বিভিন্ন দিশৰ বিষয়ে অধ্যয়ন কৰাৰ লগতে বেংক ব্যৱস্থাৰ বিষয়েও আলোচনা কৰা হয়।

উক্ত আলোচনাৰ পৰা দেখা গ'ল যে সমষ্টিগত অৰ্থবিজ্ঞানৰ গুৰুত্ব আৰু পৰিসৰ যথেষ্ট বৃদ্ধি পাইছে।

1.4. সমষ্টিগত অৰ্থবিজ্ঞানৰ গুৰুত্ব (Importance of Macro Economics) ঃ

সংস্থাপিত অৰ্থনীতিবিদসকলে ব্যষ্টিগত অৰ্থনৈতিক বিশ্লেষণৰ ওপৰত বিশেষ গুৰুত্ব আৰোপ কৰিছিল যদিও 1936 চনত অৰ্থনীতিবিদ জন মেনাৰ্ড কেইন্সৰ (John Mynard Keynes) যুগান্তকাৰী গ্ৰন্থ 'The General Theory of Employment, Interest and Money' প্ৰকাশ হোৱাৰ পাছত সমষ্টিগত অৰ্থবিজ্ঞানৰ গুৰুত্ব যথেষ্ট বৃদ্ধি পায়। তলত উল্লেখিত দিশসমূহৰ জৰিয়তে সমষ্টিগত অৰ্থবিজ্ঞানৰ গুৰুত্বতা সম্পৰ্কে অনুধাৱণ কৰিব পৰা যায় ঃ-

1. **অৰ্থনীতি এখনৰ কাৰ্যপ্ৰণালী (Functioning of an economy) ঃ** এখন দেশৰ অৰ্থনৈতিক কাম-কাজৰ প্ৰকৃত স্বৰূপৰ বিষয়ে জ্ঞান আহৰণ কৰাত সমষ্টিগত অৰ্থবিজ্ঞানে যথেষ্ট সহায় কৰে। জাতীয় আয়, মুঠ নিয়োগ, মুঠ বিনিয়োগ, সাধাৰণ দৰস্তৰ ইত্যাদি সমষ্টিগত চলকৰ উপস্থিতি আৰু সেইবোৰৰ সম্পৰ্কৰ সঠিক আৰু উপযুক্ত জ্ঞানৰ দ্বাৰাহে অৰ্থনীতি এখনৰ জটিল কাৰ্যপ্ৰণালী সম্পৰ্কে বুজিব পৰা যায়।

2. **অৰ্থনৈতিক নীতি প্ৰস্তুত (Formulation of economic policies) ঃ** এখন দেশৰ চৰকাৰৰ অৰ্থনৈতিক নীতি প্ৰস্তুত আৰু ইয়াৰ কাৰ্যকৰীকৰণত সমষ্টিগত অৰ্থবিজ্ঞানৰ গুৰুত্ব পৰিলক্ষিত হয়। বৰ্তমান পৃথিৱীৰ প্ৰায় সকলো দেশেই কল্যাণকামী ৰাষ্ট্ৰৰ (welfare state) ধাৰণা গ্ৰহণ কৰিছে। কল্যাণকামী ৰাষ্ট্ৰৰ প্ৰধান লক্ষ্য হ'ল জনসাধাৰণৰ কল্যাণ সৰ্বাধিককৰণ। সেয়েহে চৰকাৰে জনসাধাৰণৰ কল্যাণ সৰ্বাধিক কৰিবৰ বাবে বিভিন্ন অৰ্থনৈতিক নীতি প্ৰস্তুত কৰে আৰু এই নীতি তৈয়াৰ কৰাত সমষ্টিগত অৰ্থবিজ্ঞানৰ অধ্যয়নৰ গুৰুত্ব পৰিলক্ষিত হয়।

3. ব্যষ্টিগত অৰ্থবিজ্ঞান বুজাত সহায় কৰে (It helps in the under[illegible]) ঃ ব্যষ্টিগত অৰ্থবিজ্ঞানৰ বিষয়ে উপযুক্ত জ্ঞান আহৰণৰ বাবে সমষ্টিগত অৰ্থবিজ্ঞানৰ অধ্যয়ন অপৰি[illegible] সমষ্টিগত চলক সম্পৰ্কে আগতীয়া অধ্যয়ন (prior study) অবিহনে ব্যষ্টিগত অৰ্থবিজ্ঞানৰ তত্ত্বসমূহ (Theori[illegible] গঠন কৰাত অসুবিধা আহি পৰে। উদাহৰণস্বৰূপে, এখন উৎপাদন প্ৰতিষ্ঠানৰ মজুৰিৰ হাৰ নিৰ্ধাৰণৰ বাবে দেশ[illegible] সাধাৰণ মজুৰিৰ হাৰ (general wage rate) সম্পৰ্কীয় অধ্যয়ন কৰিব লাগিব। সেইদৰে কোনো এটা দ্ৰব্য[illegible] নিৰ্ধাৰণৰ বাবে দেশখনৰ সাধাৰণ দৰস্তৰ (general price level) সম্পৰ্কে জানিব লাগিব। গতিকে সমষ্টি[illegible] অৰ্থবিজ্ঞানে ব্যষ্টিগত অৰ্থবিজ্ঞান বুজাত যথেষ্ট সহায় কৰে।

4. অৰ্থনৈতিক পৰিকল্পনা (Economic planning) ঃ পৃথিৱীৰ প্ৰায় সকলোবোৰ দেশেই দেশ[illegible] অৰ্থনৈতিক উন্নয়নৰ বাবে অৰ্থনৈতিক পৰিকল্পনা গ্ৰহণ কৰে। কোনো পূৰ্ব-নিৰ্ধাৰিত আৰ্থ সামাজিক[illegible] পৰিপূৰণৰ অৰ্থে চৰকাৰে দেশৰ অৰ্থনৈতিক কাম-কাজ নিয়ন্ত্ৰণ আৰু পৰিচালনা কৰাকে অৰ্থনৈ[illegible] পৰিকল্পনা বোলা হয়। অৰ্থনৈতিক পৰিকল্পনা জাতীয় আয়, মুঠ নিয়োগ, মুঠ বিনিয়োগ, মুঠ উৎপা[illegible] সাধাৰণ দৰস্তৰ ইত্যাদি সমষ্টিগত চলকৰ লগত জড়িত আৰু সেয়েহে অৰ্থনৈতিক পৰিকল্পনা সম্প[illegible] উপযুক্ত জ্ঞান আহৰণৰ বাবে সমষ্টিগত অৰ্থবিজ্ঞানৰ অধ্যয়ন অতি প্ৰয়োজনীয়।

5. অৰ্থনৈতিক উত্থান-পতন সম্পৰ্কে জ্ঞান আৰু নিয়ন্ত্ৰণ (Understanding and controlling economic fluctuations) ঃ অৰ্থনৈতিক উত্থান-পতন হ'ল পুঁজিবাদী বজাৰ ব্যৱস্থাৰ এক উল্লেখযো[illegible] বৈশিষ্ট্য। অৰ্থনৈতিক উত্থান-পতনৰ বিষয়টোৱে দেশ এখনৰ নিয়োগ, উৎপাদন, উপাৰ্জন, দৰস্তৰ ইত্যা[illegible] সমষ্টিগত চলকৰ উত্থান-পতনৰ বিষয়টোক প্ৰতিনিধিত্ব কৰে। সেয়েহে দেশ এখন অৰ্থনৈতিক কাম-কা[illegible] উত্থান-পতনক বাণিজ্য চক্ৰ (trade cycle) বুলিও কোৱা হয়। সমষ্টিগত অৰ্থবিজ্ঞানত বাণিজ্য চ[illegible] বিভিন্ন কাৰণ আৰু ইয়াৰ তত্ত্বসমূহৰ সম্পৰ্কে আলোচনা কৰা হয়। ইয়াৰোপৰি বাণিজ্য চক্ৰ নিয়ন্ত্ৰণৰ [illegible] গ্ৰহণ কৰিবলগীয়া বিভিন্ন পদক্ষেপ সমূহৰ (Steps) বিষয়েও ইয়াত অধ্যয়ন কৰা হয়।

মুদ্ৰাস্ফীতি আৰু অৱস্ফীতি (Inflation and Deflation) ঃ সমষ্টিগত অৰ্থবিজ্ঞানে মুদ্ৰাস্ফীতি [illegible] অৱস্ফীতিৰ বিভিন্ন কাৰণ আৰু জনসাধাৰণৰ ওপৰত পৰা ইয়াৰ প্ৰভাৱ সম্পৰ্কে উপযুক্ত বিশ্লেষণ আগব[illegible] সহায় কৰে। মুদ্ৰাস্ফীতি আৰু অৱস্ফীতিৰ দ্বাৰা এখন দেশৰ বিভিন্ন শ্ৰেণীৰ লোক বিভিন্ন ধৰণে প্ৰ[illegible] হয়। সমষ্টিগত অৰ্থবিজ্ঞানৰ অধ্যয়নৰ জৰিয়তে মুদ্ৰাস্ফীতি আৰু অৱস্ফীতিৰ বেয়া বা কুপ্ৰভা[illegible] দূৰীকৰণৰ বাবে উপযুক্ত পদক্ষেপ গ্ৰহণ কৰিব পৰা যায়।

জাতীয় আয়ৰ অধ্যয়ন (Study of National Income) ঃ সমষ্টিগত অৰ্থবিজ্ঞানত জাতী[illegible] ধাৰণাই এক গুৰুত্বপূৰ্ণ স্থান অধিকাৰ কৰি আছে। জাতীয় আয়ৰ অধ্যয়নে এখন দেশৰ অৰ্থনৈতিক [illegible] প্ৰতিচ্ছবি দাঙি ধৰে। ইয়াৰ সহায়ত দেশ এখনৰ জনসাধাৰণৰ জীৱন-ধাৰণৰ মানদণ্ড সম্পৰ্কে [illegible] পাৰি। সমষ্টিগত অৰ্থবিজ্ঞানত জাতীয় আয়ৰ বিভিন্ন ধাৰণা, ইয়াৰ হ্ৰাস-বৃদ্ধিৰ কাৰণ, জাতীয় আয় [illegible] বিভিন্ন পদ্ধতি ইত্যাদি সম্পৰ্কে আলোচনা [illegible]

বিনিয়োগ, সামগ্ৰিক চাহিদা (aggregate demand), সামাগ্ৰিক যোগান (aggregate supply) ইত্যাদি সমষ্টিগত চলকৰ ওপৰত অৰ্থনৈতিক উন্নয়ন আৰু সুস্থিৰতা নিৰ্ভৰ কৰে। উক্ত চলকসমূহৰ সম্পৰ্কত উপযুক্ত জ্ঞান আহৰণ আৰু দেশখনৰ অৰ্থনৈতিক অস্থিৰতাৰ কাৰণ বিশ্লেষণ আৰু এনে অস্থিৰতা দূৰীকৰণৰ বাবে উপযুক্ত পদক্ষেপ গ্ৰহণ কৰাত সমষ্টিগত অৰ্থবিজ্ঞানে সহায় কৰে।

গতিকে উক্ত আলোচনাৰ পৰা দেখা গ'ল যে এখন দেশৰ অৰ্থনৈতিক কাম-কাজৰ অধ্যয়নত সমষ্টিগত অৰ্থবিজ্ঞানৰ গুৰুত্ব দিনক দিনে বৃদ্ধি পাইছে।

1.5. সমষ্টিগত অৰ্থবিজ্ঞানৰ সীমাবদ্ধতা (Limitation of Macro Economics) ঃ সাম্প্ৰতিক সময়ত অৰ্থনৈতিক কাৰ্যকলাপ বিশ্লেষণৰ পদ্ধতি হিচাপে সমষ্টিগত অৰ্থবিজ্ঞানে যথেষ্ট জনপ্ৰিয়তা অৰ্জন কৰিছে যদিও ইয়াৰ কিছু অসুবিধা নথকা নহয়। তলত সমষ্টিগত অৰ্থবিজ্ঞানৰ কেইটামান সীমাবদ্ধতা উল্লেখ কৰা হ'ল ঃ-

1. **ব্যক্তিগত অভিজ্ঞতাৰ সাধাৰণীকৰণ (Generalisation of individual experience) ঃ** সমষ্টিগত অৰ্থবিজ্ঞানৰ প্ৰধান সীমাবদ্ধতা হ'ল ইয়াত ব্যক্তিগত অভিজ্ঞতাৰ সাধাৰণীকৰণ কৰা হয়। অৰ্থাৎ ব্যক্তিগত ঘটনা বা অভিজ্ঞতাৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি অৰ্থনৈতিক কাৰ্যকলাপসমূহৰ সাধাৰণ ব্যাখ্যা আগবঢ়োৱা হয়। কিন্তু এই সাধাৰণীকৰণ সকলো সময়তে গ্ৰহণযোগ্য নহ'ব পাৰে। উদাহৰণস্বৰূপে, ব্যক্তিৰ বাবে সঞ্চয় হ'ল এটা ভাল অভ্যাস; এজন ব্যক্তিয়ে তেওঁৰ ব্যয়যোগ্য আয়ৰ এটা অংশ সঞ্চয় কৰিব পাৰে। কিন্তু এখন দেশৰ সকলো ব্যক্তিয়ে যদি একে সময়তে সঞ্চয় কৰে আৰু এই সঞ্চয়সমূহ যদি বিনিয়োগত ব্যয় কৰা নহয়, তেন্তে ই দেশখনৰ অৰ্থনীতিক মন্দাৱস্থাৰ (depression) দিশে লৈ যাব। সেইদৰে এজন ব্যক্তিয়ে তেওঁৰ সঞ্চিত পুঁজি বেংকৰ পৰা আহৰণ কৰিলে অৰ্থনীতি এখনৰ ওপৰত একো বিৰূপ প্ৰভাৱ নপৰে; কিন্তু এখন দেশৰ সকলো ব্যক্তিয়ে যদি একে সময়তে এনে ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰে, তেন্তে ই বেংক ব্যৱস্থাৰ লগতে সমগ্ৰ অৰ্থনীতিৰ ওপৰত প্ৰতিকূল প্ৰভাৱ পেলাব।

2. **সামগ্ৰিক চলকসমূহক সমগুণসম্পন্ন হিচাপে বিবেচনা (To regard the aggregates as homogeneous) ঃ** সমষ্টিগত অৰ্থনৈতিক বিশ্লেষণৰ অন্য এক সীমাবদ্ধতা হ'ল ইয়াত সামগ্ৰিক চলকসমূহ আভ্যন্তৰীণ গাঁথনি আৰু গুণাগুণৰ বিষয়ে বিবেচনা নকৰাকৈ এই চলকসমূহক সমগুণসম্পন্ন বুলি ধ লোৱা হয়। কিন্তু বাস্তৱক্ষেত্ৰত সামগ্ৰিক চলকসমূহৰ উপাদানবোৰৰ গুণাগুণৰ পাৰ্থক্য থকাৰ উপ সেইবোৰৰ আচৰণৰ ক্ষেত্ৰতো পাৰ্থক্য পৰিলক্ষিত হয়। এনে পাৰ্থক্যই কিছুমান অৰ্থনৈতিক বিষয়ৰ সমষ্টিগ ব্যাখ্যা আগবঢ়োৱাত বাধা প্ৰদান কৰে।

3. **সামগ্ৰিক চলকসমূহ অনিবাৰ্যভাৱে ...**